

Jurij Šubic – Pred lovom

V soncu pomladno zeleno
drevje žari onstran vrat,
skozi katera tudi v hišo
pada žareč sončni slap,
da osvetli sprožilec smodnika,
ki se iz neznanega vzroka zatika.

Noč je še daleč in lov je še dlje,
a če kdaj, je svetloba zdaj prava,
da se vidi, zakaj se petelin napne
včasih tako, da potem zafrkava.

Treba je prit do vzroka težavi,
da se ga pred večerom odpravi.
Da niti slučajno se ne zgodi,
da mehanizem že spet zataji,
ko imel bo na muhi jelena
in spet ostane brez pravega plena.

V soncu pomladno zeleno
drevje žari onstran vrat,
za drevjem pa v gozdu se skriva
nič kriva radoživa divjad.

Anton Ažbe – Zamorka

Pred sto in več leti so temnopolti Afričani
še bolj redko kot danes živeli med nami,
ki naseljujemo tukajšnji svet,
kjer je človek v kožo v povprečju bolj bled.

Mnogi ljudje so se jih bali,
jih imeli za peklenščke in napol živali,
jim pripisovali, da so zaostali
in jih grobo poniževali.

Temnopolnih pa so se bali
tudi takratni evropski slikarji,
ki niso imeli izkušenj s čokoladnimi obrazi
in s svetlobo, ki se jim po temnih licih plazi.
Zato jim je slikarski mojster Anton Ažbe
na tej sliki pokazal, kako se to počne.

Ažbe je imel v Münchnu svoj atelje,
kjer je slikal krajine in mlade gospe
ter kopiral za bogate naročnike
najbolj znamenite slike
iz münchenske Pinakoteke,
da je imel za preživetje.

Ker pa je bil tudi izvrsten pedagog,
je odprl šolo, saj je bil zmeraj večji krog
tistih študentov, ki so se pri njem učili
rajši kot na akademiji.

Pri njem so se učili slovenski impresionisti
in še mnogi drugi, med njimi Vasilij Kandinski.
Ažbe naenkrat ni imel več časa za nova lastna dela,
zato je bila Zamorka za njega še posebej dragocena.

Bila je učni pripomoček in dokaz
njegovega portretnega znanja.
S svetlobo je dosegel, da naslikan obraz
odstopa od ploskega ozadja.
A glavna moč te slike je zamišljen izraz,
s katerim ženska gleda otožno mimo nas.

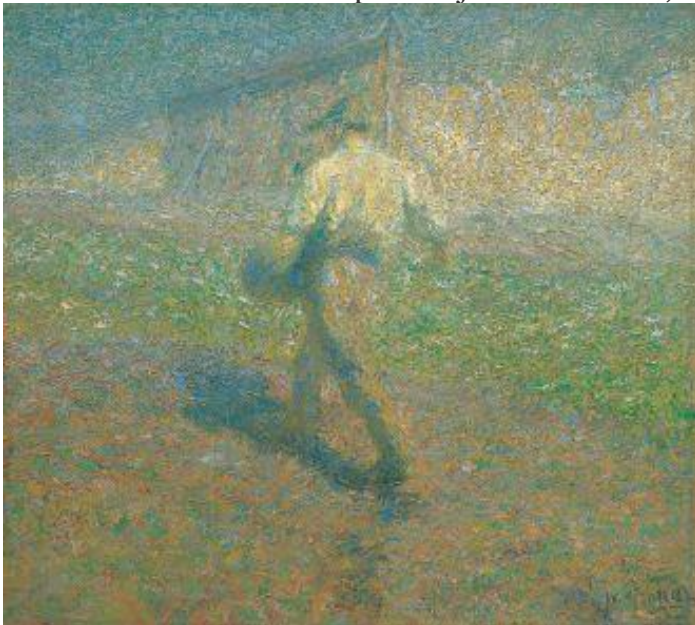
Kako ponosen je bil na svoj *masterpiece*,
pa nam najbolj očitno pove
Ažbetov vpadljivo postavljen rdeč podpis
s strešico na črki že.

Ivan Grohar – Sejalec

S sejanjem so ljudje začeli sami spreminjat svoj svet.
Prilastili so si zemljo in ji vsilili svoj red.
Ker ta, ki seje, pričakuje, da bo tudi žel,
da bi zraslo, kar sejal je, pulil bo plevel.
Zemlja, v katero seje, je njegova last.
On je tisti, ki odloča, kaj na njej sme zrast.

Ker s sejanjem dobro žetev na svoji zemlji obljublja,
sejalec je postal simbol slovenskega domoljubja.
Zato je Groharjev Sejalec prvič javno zasijal
s svojo kombinacijo zgodnjepomladnih barv,
ko so v Trstu Slovenci odprli svoj Narodni dom,

zdaj pa se blešči s kovancev, katerih nekaj ton
bi rabili, da kupili bi to slavno sliko,
ki je danes, rečeno na kratko, vredna izredno veliko.
Tako kot tudi mnoge druge slike Ivana Groharja,
da nam je danes nedoumljivo, koliko gorja
in koliko pomanjkanja je ta izvrstni slikar pretrpel
v želji, da bi bil najboljši in bi od slikarstva živel.
A ga je umetnostni trg odkril in se mu na široko odprl,
še le potem ko je od revščine in tuberkuloze že umrl,
da se zdaj zdi, kot da žanjejo drugi, to kar sejal je on,
ko ga je skozi življenje gnal ustvarjalni nagon.

Vendar kljub temu, da s svojimi slikami denarno ni obogatel,
ni res, da za svojega življenja ni z njimi ničesar požel.
Žel je srečo vsakič, ko se je ozrl na dokončano delo,
in tudi med slikanjem, ko je začutil, da mu bo spet uspelo
naslikat domačo deželo v popolnoma novi svetlobi,
ki bo še sto let pozneje žarela v enaki mehkobi.

Hans Georg Geiger von Geigerfeld - *Sveti Jurij v boju z zmajem*

Jurij ima konja belega kot sneg,
ker na njegovih duši ni grehov sence sled.
Šele ko beli Jurij ubije zelenega zmaja,
se sam v zelenje ovije in z ljudmi zaraja.

A to stori že zunaj cerkve in oltarja.
Na njem pa sveti Jurij zmeraj ponazarja
zgodbo o tem, kako je kot pogumen rimski vojak
rešil kraljično s tem, da je zabodel hudobno pošast.
A se žal ni veselil bogatih posvetnih nagrad
in konec zgodbe ni pravljичnemu koncu enak.

Čeprav je bil kot junak odlikovan in slavljen,
je bil Jurij, ker ni hotel svoje vere zapustiti,
najprej grozovito mučen in nato obglavljen,
na koncu pa postal najbolj priljubljen svetnik.

Skupaj z njim je zaslovel tudi zmaj,
ki je Jurija celo zasenčil marsikdaj.
Tudi na tej sliki je postavljen v prvi plan,
naslikan v trenutku, ko je bil pokončan.
Ima plenilski gobec in zloben pogled,
bodice, rdeče uhlje in dolg strupen rep.
Pod rano je le nekaj kapljic krvi.
Bolj kot kri so pomembne zmajeve oči
in nemočno sovraštvo, ki skozi žari,
ter gobec, ki bi Jurija živega požrl,
če ne bi pravočasno pod sulico umrl.

Ker je zmaj posebjeno zlo,
mora gledati in izgledati čim bolj grdo.
Bolj je zmaj grozen in bolj se razburi,
večji junak je vitez Sveti Jurij.
In zmaj na tej sliki, če sem iskren,
se mi zdi nekam majhen in nebogljen,
kot da bi ga Jurij zabodel v vrat,
še preden je bil pripravljen za napad.

A tak je, ker je slika takih dimenzij,
da za večjega zmaja na njej prostora ni.

In četudi je majhen, je jasna stvar,
da ta zmaj ni komar in da je grozovit
še dosti bolj, kot je baročno slikovit,
in ga je bilo treba hladnokrvno pokončat,
saj je prišla v deželo rodovitno zelena pomlad.

Ivana Kobilca - *Kofetarica*

Zaradi vsem šolarjem znane težave
Cankarja z materjo zaradi kave
je skodelica kave pri nas sinonim
slabe vesti
za vse grde reči,
ki jih mami povzročil je sin.

Ker pa je to neskončno srečno starko
življenje zaneslo pred našo slikarko,
ko je imel Ivan Cankar rosnih dvanajst let
in je v šoli pod mostom šele začel odkrivat svet,
se Kofetarici Ivane Kobilce niti malo ne sanja,
da bi kava bila lahko povzročitelj kesanja.

Nasmeh, ki se v njenih očeh poigrava,
nam govori, da utopi vse skrbi,
v potrlih prsih up budi,
srce razjasni in oko,
tako kot v Zdravljici vince sladkó,
kadar je dobra in prava,

nekomu lahko tudi kava.

Matevž Langus – Primicova Julija s kokoško in z bratom

Da nas kakšna slika še posebej nagovarja,
vzrok ni nujno zmeraj le v mojstrstvu slikarja.
Kdaj se po nastanku slike usoda poigra
tako, da sliki prej nepredstavljivo zgodbo da.

To lahko zelo lepo spoznamo iz portreta
danes vsem Slovencem dobro znanega dekleta,
naslikanega še kot čisto majhnega otroka
z bratom in kokoško, ki jo objema njena roka.

Le kdo bi mislil v času, ko ta slika je nastala,
da bo petletna Julija čez dvanajst let postala
osrednja zvezda poezij in javnega škandala,
ker se bo nek reven pravnik, uspešen kot poet,
v njo zagledal in jo vključil v literarni svet,

kjer bo svoje srčne, od nje zadane bolečine
spletel skup z ljubeznijo do svoje domovine,
takrat še med različne dežele razdeljene,
več kot sto let pozneje šele ustanovljene
Slovenije, katero danes vse karikature
zaradi njene oblike slikajo v podobi kure.

In tu se skriva tisti čar,
ki ga še ni mogel videt slikar.

Da je namreč današnjo prispodobo za tisto domovino,
po kateri se je Prešernu v Sonetnem vencu tako tožilo,
Primicova Julija ljubeče v naročju držala
že takrat, ko je bila še čisto mala.

Marko Pernhart – Gorica na Vrbskem jezeru

Jezero na sliki ni ne Cerkniško ne Blejsko,
ampak Vrbsko, ki je zdaj za Slovenijo zamejsko.
Takrat, ko je slika, ki jo gledamo, nastala,
pa je tu bila še ena sama država,
v kateri za Vrbsko jezero velja,
da je bilo še del povsem slovenskega sveta.

A se tega ne vidi, saj ni odvisno od jezika,
niti to, kako se drsa, niti to, kako se slika.
Zato je bil slovenski Marko, nemški Markus Pernhart
bolj kot Slovenec ali Nемеc predvsem izvrsten slikar.

Slikal je mesta, največ svoj Celovec,
pa tudi sosednja Beljak in Velikovec.
Za darilo cesarici Sisi od koroških stanov
je naslikal kar petdeset koroških gradov.

Slikal je naravo, tudi Triglav in Bled
in še marsikaj, kar vam bo pokazal internet.

Najbolj pa je bil in je še dandanašnji znan
po slikanju ogromnih panoram.

Čeprav je slikarstvo umetnost in ne šport,
naj povem, da je bil njegov osebni rekord
tridesetmeterska krožna, tri metre visoka slika
razgleda z Grossglocknerja, žal prevelika,
da bi ostala cela vse do naših dni.

Zato pa si še zdaj lahko napasemo oči
na štirih platnih ne prav majhnih dimenzij
z razgledom, kot ga je ljudem nudila Šmarna Gora,
ko je bilo še nepozidanega dosti več prostora.

Slavni koroški krajinar Markus Marko Pernhart
je namreč slikal res veliko in na veliko še takrat,
ko je bil naš svet še bistveno bolj mlad.

Pavel Künl: Ljubljana – Ribji trg

Če bi bila ta slika Ljubljane začetek časovnega izleta
do zime tisoč osemsto sedeminštiridesetega leta,
ne bi srečali Prešerna, ki je bil takrat sicer še živ,
a je bila to prva zima, ki jo je v Kranju prebil.

Padli bi v zimo, ki ji bo sledila zgodovinska pomlad,
ko se bo na Dunaju zgodil socialni in narodni prevrat.
A to je na tej sliki videt daleč stran.
Na njej je le povsem navaden zimski dan.

Le da je ljubljanski grad še mlad in z obzidjem obdan.
Na nabrežju ni gostinskih lokalov, ampak ribiški pristan.
Na sredi ob vodi je stolp in na njem lesen sekret,
ki priča, da je slika še iz predkanalizacijskih let.

Da je to tudi doba, ko še ni vodovoda, izvemo iz tega,
kar počnejo pozimi na Ljubljani, ki sega skoraj do brega.
Spredej v čolnu vidimo dve sklonjeni ženski postavi.
Prva pomiva, druga pere, tretja nosi perilo na glavi.

Četrta in peta ženska pred hišo stoje klepetata,
šesta in otrok poleg nje pa skozi okno zijata.
Ker drugih ljudi na sliki videt ni,
za moške ne vemo, kje naj bi bili.

Razen seveda za tega,
ki si je vse skupaj skiciral z nasprotnega brega,
da je v ateljeju na toplem naslikal vse te hiše,
ki mnoge stojijo še danes, za stolp ob vodi pa piše,
da so ga podrli le leto zatem, ko ga je za naše oči
na platnu ohranil véliki mojster malih dimenzij,
mlad češki priseljavec, ki je v Ljubljani odprl slikarsko obrt
in petindvajset let po tej sliki v Ljubljani dočakal tudi smrt.

Pavel Künl je bil za življenja priznan
kot odličen portretist tukajšnjih dam.
Še bolj kot portreta najlepše dame,
pa smo danes veseli njegovih podob Ljubljane,
ki nam jo na svojih slikah še po svoji smrti hrani
takšno, kot je bila skoraj dve stoletji pred nami.

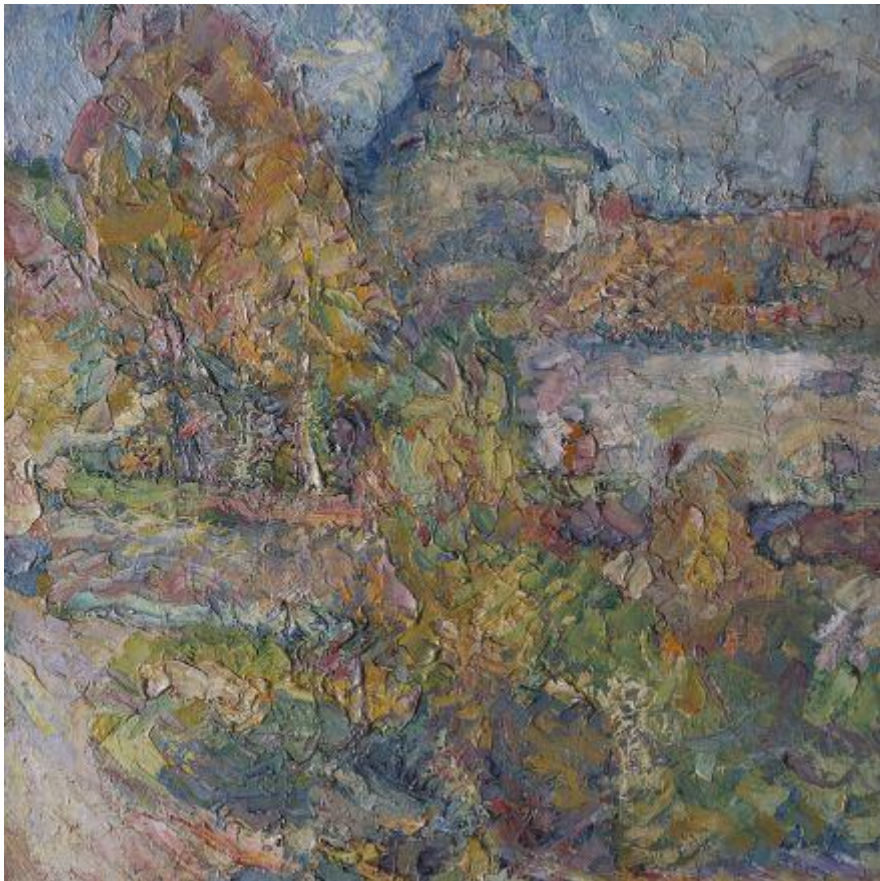
Rihard Jakopič: Križanke v jeseni

Med rokodelskimi poklici in novo izumljenimi stroji
se že stoletja bijejo neizprosni boji.

Ker se tehnologija na vseh področjih razvija,
je tudi poklic slikarja ogrozil nov izum - fotografija.

Naenkrat ni bila več taka umetnost na sliko znat ujet
čim bolj natančno posnet našim očem viden svet,
saj je bil temu zdaj kos čudežni fotoaparata,
s katerim je moralo slikarstvo naenkrat začeti tekmovati.

In dokler je bila fotografija še črno ali rjavo bela,
so bile barve glavna odlika,
s katero jo je naslikana slika
najlažje prehitela.

Zato so se slikarji v iskanju barv
v njihovem čim zanimivejšem žaru
otovorjeni z barvami, čopiči, platni in stojali
iz svojih ateljejev podali

pod milo nebo, kjer so sredi narave
na slike lovili svetlobne pojave.

Ko so jih bolele noge, pa so si sem ter tja za kak dan
odpočili in slikali razgled skozi okna svojih stanovanj.

Tako je Jakopič skozi svoje okno naslikal Križanke in drevje pred njimi
v povsem raznolikih svetlobah v pomladi, poletju, jeseni in zimi.

Martin van Meytens ml.: Marija Terezija

A vas zanima, kdo si je izmislil takšen red,
da namesto, da se igrate, v šoli morate sedet?
Če si želite videt tisto babnico presneto,
ki je kriva, da počitnice ne trajajo vse leto,
jo imate tu na sliki, hkrati nežno in odločno,
s tremi kronami pod roko in predvsem zelo mogočno.
Ima živo rdečo šminko, bele roke in dekolte,
uhane in na sivo pobarvane lase.

Na sliki je še mlada, na začetku vladavine,
ko se je še borila, da je moški svet ne zrine
kot edine ženske z avstrijskega prestola.
O, da bi jo in da nikoli ne bila bi obvezna šola!

Ta na videz prijazna zoprna zgaga
je v veri, da znanje človeštvu pomaga,
med svojo absolutistično dobo
otrokom z zakonom odvzela svobodo.

A nekaj bi vendar rad rekel v njen prid.
To, da so se morali obvezno v šoli učiti,
takratnih otrok ni pregnalo od igranja,
ampak od domačega garanja.

Zato Marija Terezija
jézi otrok navkljub zame velja
za cesarico, ki je imela pogum,
da je verjela v znanje in razum,
brez česar bi naš dandanašnji svet
ne vedel niti, kaj je kino, niti, kaj je internet.

In ni ona kriva, če v šoli trpite,
se dolgočasite in napol spite,
ker to zmeraj znova zavisi
od čisto konkretnih,
nerodnih ali spretnih
živih današnjih ljudi.

